

1 ~~~~~ Зникнення

У квітні мільйони маленьких квіточок розцвітають на безкрайніх преріях та порослих мерилендськими дубами пагорбах осейджської території Оклахоми. Цвітуть фіалки, клейтонії, волошки. Осейджський письменник Джон Джозеф Метьюз помітив, що нескінченні розсипи пелюсток схожі на «конфетті, розсипані богами». У травні, коли койоти виють під незмінно велетенським місяцем, вищі рослини, як-от традесканція чи рудбекія, починають затіняти менші квіти, крадучи їхнє світло та вологу. Голівки крихіток хилиються додолу, пелюстки облітають, і незабаром вони вже поховані у глибині. Тому індіанці племені осейдж називають травень часом Місяця-Вбивці-Квітів.

24 травня 1921 року Моллі Буркгарт, мешканка осейджського містечка Грей-Хорс, Оклахома, хвилювалася за свою сестру Анну Браун. Тридцятичотирирічна Анна, майже на рік старша за Моллі, зникла три дні тому. Вона часто ходила на «гулянки», як інші члени сім'ї зневажливо називали такі розваги: танці й випивка з друзями аж до світанку. Але цього разу минула одна ніч, тоді друга, а Анна так і не з'явилась у Моллі на порозі, як це завжди відбувалося – з довгим, злегка розтріпаним чорним волоссям і блискучими темними очима.

Заходячи, Анна любила скидати своє взуття. Моллі не вистачало заспокійливих звуків її неспішних кроків по будинку. Зараз у ньому панувала незворушна тиша.

Моллі вже втратила свою іншу сестру Мінні близько трьох років тому. Її смерть була вражаюче швидкою, і хоча лікарі визнали за причину «незвичайну виснажливу хворобу», Моллі мучили сумніви: Мінні було лише двадцять сім років, і вона завжди була при доброму здоров'ї.

Імена Моллі та її сестер, як і їхніх батьків, були внесені до осейджського списку. Це означало, що вони належали до зареєстрованих членів племені. Це також означало, що вони володіли чималими статками. На початку 1870-х індіанців племені осейдж переселили з їхніх земель у штаті Канзас до скелястої, на перший погляд нікчемної резервації на північному сході Оклахоми. Через кілька десятиліть з'ясувалось, що на цій території розташоване одне з найбільших родовищ нафти у Сполучених Штатах. Щоб видобути цю нафту, старателі повинні були перераховувати осейджам орендні виплати. На початку двадцятого століття кожна людина у списку стала отримувати щоквартальний чек на виплати. Початкові суми становили кілька доларів, але з часом та зі збільшенням об'ємів видобутку дивіденди зросли і досягли сотень, а тоді й тисяч доларів. Практично кожного року виплати збільшувалися, подібно до струмків, що течуть у прерії і зрештою формують широку, мулисту річку Сімаррон, поки сумарні виплати членам племені не сягнули мільйонів та мільйонів доларів. В одному лише 1923 році плем'я отримало більше 30 мільйонів доларів, що на сьогоднішній день становить більше 400 мільйонів доларів. Осейджі вважалися найбагатшим народом світу з розрахунку на душу населення. «Лише погляньте! – вигукували у нью-йоркському тижневику *Outlook*. – Індіанець більше не помирає з голоду... Ні, він насолоджується постійним доходом, через який банкіри зеленіють із заздрощів».

Загал був приголомшений багатством племені, яке аж ніяк не вкладалося у загальноприйнятий образ американських індіанців. Образ, що бере початок ще від перших позначених жорстоким ставленням контактів білих з індіанцями – первородного гріха, що ознаменував початок цілої країни. Репортери дражнили своїх читачів історіями про «осейджську плутократію» та «червоношкірих мільйонерів», з їхніми котеджами з цегли та теракоти, люстрами, діамантовими перснями, шубами та автомобілями з особистим водієм. Один із авторів чудувався з осейджських дівчат, що відвідують найкращі школи з постійним проживанням та носять найрозкішніше французьке вбрання, неначе «*une tres jolie demoiselle* випадково потрапила з паризького бульвару прямо до цього маленького містечка в резервації».

Водночас репортери чіплялися за будь-які ознаки традиційного способу життя осейджів, що збурювали масові уявлення про «диких» індіанців. В одній статті описувалося, як «дорогі автомобілі розташувалися навколо відкритого племінного вогнища, на якому мідношкірі власники, загорнуті в яскраві ковдри, печуть м'ясо, наче в доісторичні часи». Інша згадувала осейджів, що прибули на танцювальну церемонію на приватному літаку – картина, «на опис якої не вистачить фантазії жодного романіста». Підсумовуючи ставлення загалу до осейджів, *Washington Post* писала: «Жалібний лемент „О, нещасний індіанець“ варто вже замінити на „Хо, грошовитий червоношкірий!“».

Грей-Хорс був одним із найстаріших населених пунктів резервації. Ці поселення, зокрема й Ферфакс – трохи більше сусіднє містечко з населенням близько півтори тисячі осіб та Пах'юска – осейджська столиця з населенням більше шести тисяч чоловік, нагадували видіння під час гарячки. Вулиці були сповнені лементу ковбоїв, шукачів наживи, бутлегерів, ворожок, шаманів, злочинців,

федеральних маршалів*, нью-йоркських фінансистів та нафтових магнатів. Автомобілі мчали вздовж вимощених кінних стежок, перебиваючи запахом пального аромат прерій. Ворони, обсівши телефонні дроти, спостерігали згори. Тут були заклади харчування з вивісками «кафе», театри та майданчики для гри в поло.

Хоча Моллі не тринькала гроші так щедро, як деякі з її одноплемянників, вона, однак, збудувала красивий безладно спроектований дерев'яний будинок у Грей-Хорсі неподалік від старого вігваму її батьків, спорудженого зі зв'язаних до купи жердин, тканих циновок та кори. Вона володіла кількома автомобілями та цілим штатом прислуги – «індіанських блюдолизів», як чимало поселенців зневажливо називали цих робітників-мігрантів. Дуже часто вони були чорношкірі або мексиканці, а на початку 1920-х відвідувач резервації презирливо відгукнувся про те, що «навіть білі» виконують «усю брудну хатню роботу, до якої не принизиться жоден осейдж».

Моллі була однією з тих, хто останніми бачили Анну перед її зникненням. Того дня, 21 травня, Моллі прокинулася на світанку – ця звичка виробилася ще тоді, коли її батько щоранку молився до сонця. Вона звикла до співочого хору жайворонків, куликів та тетеруків, нині заглушеного гупанням бурів об землю. На відміну від багатьох її друзів, що цуралися осейджського вбрання, Моллі загорнулася в індіанську ковдру. Вона також не вкладала своє довге чорне волосся в модну коротку зачіску, натомість розпускала його по спині, відкриваючи вродливе обличчя з високими вилицями та великі карі очі.

* Служба федеральних маршалів – підрозділ Міністерства юстиції США. Ця посада (*U.S. Marshal*), відповідає за функціями посади шерифа в окрузному суді. (Тут і далі – прим. пер., якщо не вказано іншого)

Моллі Буркгарт

Ернест Буркгарт

Її чоловік, Ернест Буркгарт, підвівся разом із нею. Двадцятивосьмирічний білий мешканець містечка, він мав типову зовнішність красеня-учасника масовки у вестерні: коротке темне волосся, сталєво-блакитні очі, квадратне підборіддя. І тільки його ніс не вписувався в образ: здавалося, він не раз постраждав у п'яній бійці. Зростаючи в Техасі, син бідного фермера-бавовняра, він був зачарований розповідями про Осейджські пагорби — залишки американського фронтиру, де, як розповідали, усе ще вешталися ковбої та індіанці. У 1912 році, у віці дев'ятнадцяти років, він, наче Гек Фінн, спакував торбу і втік до Території*. Там він поселився в містечку

* Адміністративна одиниця в США, Канаді, Австралії, що не має прав штату або провінції.

Ферфакс у свого дядька, деспотичного скотаря на ім'я Вільям К. Гейл. «Він не був людиною, що звикла отримувати вказівки від інших. Він сам звик наказувати», — якось охарактеризував дядька Ернест, що став йому за прийомного батька. Більшість часу Ернест виконував доручення Гейла, але іноді підробляв водієм таксі. Саме так він познайомився з Моллі — возячи її по місту.

Ернест мав схильність до вживання самогону та гри в індіанський покер з людьми поганої репутації, але під зовнішньою грубістю приховувалась ніжність та тінь невпевненості, і Моллі закохалася в нього. Хоча вона вчила англійську у школі, її рідною мовою залишалася осейджська. Ернест почав вивчати її мову, і незабаром зміг спілкуватися нею з Моллі. Вона хворіла на діабет, і він доглядав за нею, коли в неї боліли суглоби, а шлунок скручувало голодом. Коли він дізнався, що в Моллі закоханий інший чоловік, то пробурмотів, що не зможе жити без неї.

Одружитися їм було складно. Друзі Ернеста насміхалися з нього через стосунки з індіанкою. І оскільки всі три сестри Моллі вийшли заміж за білих, на ній лежала відповідальність одружитися за домовленістю всередині племені, як зробили її батьки свого часу. Водночас Моллі, віросповідання якої становила суміш осейджських вірувань з католицизмом, не могла зрозуміти, чому Бог хоче відібрати в неї кохання, яке сам послав. Отож у 1917 році вони з Ернестом обмінялися обручками, даючи обіцянку любити одне одного до кінця життя.

У 1921 році в них уже була дворічна донька Елізабет та восьмимісячний син Джеймс на прізвище Ковбой. Моллі також доглядала за своєю старою матір'ю Ліззі, яка перебралася жити до будинку Моллі після смерті свого чоловіка. Ліззі боялася, що хвора на діабет Моллі довго не проживе, і благала інших дітей турбуватися про неї. Насправді ж саме Моллі піклувалася про них усіх.

Моллі (праворуч)
зі своїми сестрами
Анною (у центрі)
та Мінні

21 травня мав бути чудовим днем для Моллі. Вона любила розважати гостей, тож готувала невеликий ланч. Одягнувшись, вона нагодувала дітей. У Ковбоя часто сильно боліли вуха, і вона дмухала йому у вушка, доки малюк не припиняв плакати. Моллі тримала свій будинок в ідеальному порядку. Вона роздавала вказівки прислузі, усі навкруги метушилися й клопоталися, тільки хвора Ліззі залишалася в ліжку. Моллі попросила Ернеста зателефонувати Анні й запитати, чи не зможе вона прийти й допомогти Ліззі переодягнутися. Анна, як найстарша дитина в сім'ї, займала особливе місце в очах матері – хоч саме Моллі про неї піклувалася, Ліззі все одно більше балувала норовливу Анну.

Коли Ернест сказав Анні, що вона потрібна мамі, вона пообіцяла відразу приїхати на таксі. Незабаром вона з'явилась, у яскравих червоних черевиках, спідниці та доладному індіанському пончо. У руках вона тримала сумочку зі шкіри алігатора. Перед порогом Анна поспіхом зачесала своє розтріпане вітром волосся та припудрила обличчя. Однак Моллі помітила, що її хода була непевною, мова плутаною. Анна була п'яна.

Моллі не могла приховати своє незадоволення. Деякі гості вже приїхали. Серед них були два брати Ернеста: Брайан та Горацій Буркгарти, що, принаджені чорним золотом, переїхали до Осейджського округу і часто допомагали Гейлу на його ранчо. Запросили й одну з тіток Ернеста, яка часто висловлювала расистські зауваження на індіанську тему. Найменше, чого хотіла Моллі – це щоб Анна провокувала цю стару козу.

Анна висковзнула зі своїх черевиків та почала сцену. Вона витягла з сумки флягу і відкрила її, поширюючи різкий запах контрабандного віскі. Наполягаючи на тому, що їй необхідно спорожнити флягу, доки її не спіймали (це був рік національної заборони на алкоголь) вона запропонувала гостям зробити по ковтку «першосортної самогонки».

Моллі знала, що останнім часом Анна мала багато переживань. Нещодавно вона розлучилась зі своїм чоловіком, поселенцем на ймення Ода Браун, власником невеликого таксомоторного бізнесу. Відтоді вона все більше й більше часу проводила у нещодавно заснованих галасливих містечках резервації, що як гриби росли для обслуговування працівників нафтовидобутку, як, наприклад, містечко Візбенг*, де, як казали, люди метушилися цілий день та шуміли цілу ніч. «Тут панують сили зла та розпусти, – доповідав представник американського уряду. – Азартні ігри, пияцтво, перелюб, брехня, крадіжки, вбивства». Анна стала завсідницею закладів, розташованих у темних закут-

* З англійської: *to whiz* – метушитися, *to bang* – шуміти, галасувати.

ках глухих вулиць — зовні вони мали цілком пристойний вигляд, але всередині ховалися кімнати з рядами блискучих пляшок самогону. Одна зі служниць Анни пізніше розповіла представникам влади, що Анна пила багато віскі та «легковажно поводитися з білими чоловіками».

У будинку Моллі Анна почала залицятися до Брайана, молодшого брата Ернеста, з яким вона колись зустрічалась. Він мав похмуріший вигляд, ніж Ернест, загадковий погляд жовтуватих очей та ріденьке прилизане назад волосся. Знайомий правоохоронець описав його як звичайного роботягу. Коли Брайан запитав одну зі служниць, чи вона поїде з ним увечері на танці, Анна сказала, що вб'є його, якщо він фліртуватиме з іншою жінкою.

Тим часом Ернестова тітка бурмотіла достатньо голосно, аби всім було чути, яка прикрість для неї цей шлюб племінника з червоношкірою. Моллі швидко знайшла гідну відповідь, поставивши прислужувувати тітці одну зі своїх білих служниць — пряме нагадування про соціальну ієрархію в містечку.

Анна продовжувала скандалити. Вона билася з гостями, зі своєю матір'ю, з Моллі. «Вона пила й бешкетувала, — пізніше розповідала служниця. — Я не розуміла їхньої мови, але вони сварилися. Вони намучилися з Анною, і мені було страшно».

Того вечора Моллі планувала залишитися з матір'ю, а Ернест мав повезти гостей у Ферфакс, за вісім кілометрів на північний захід, щоб зустрітися з Гейлом і подивитися «Виховуючи батька», мандрівний мюзикл про бідного ірландського іммігранта, який виграв на тоталізаторі мільйон доларів і намагається стати своїм у світському товаристві. Брайан натягнув ковбойського капелюха і, зиркнувши з-під крис своїм котячим поглядом, запропонував Анні підкинути її додому.

Перед від'їздом Моллі випрала одяг Анни, нагодувала її і переконалася в тому, що сестра достатньо протвере-

зіла і знову стала собою – кмітливою і чарівною. Вони трохи затрималися, насолоджуючись хвилинами спокою та примирення. Тоді Анна попрощалася, блиснувши в усмішці золотим зубом.

З кожним днем Моллі ставала все більш стурбованою. Брайан наполягав, що відвіз Анну прямо додому і висадив там, а сам поїхав на шоу. Через три дні Моллі м'яко, але наполегливо змусила всіх діяти. Вона відправила Ернеста перевірити будинок Анни. Ернест посмикав ручку вхідних дверей – вони були замкнені. Через вікно було видно, що кімнати темні й пусті.

Ернест стояв на спеці. Кілька днів тому прохолодний дощик омив землю, але зараз сонячні промені немилосердно палили через гілля мерилендських дубів. Цієї пори року сонце випалювало прерію, і високі сухі трави хрумтіли, ламаючись під ногами. Удалині, у мерехтливому світлі можна було роздивитися скелетоподібні обриси бурових вишок.

З сусіднього будинку вийшла головна служниця Анни, і Ернест запитав її: «Ти знаєш, де Анна?».

Служниця відповіла, що перед зливою прийшла до будинку, аби зачинити вікна. «Я боялася, що дощ zalивати-ме всередину», – пояснила вона. Але двері були замкнені, і Анни ніде не було видно. Вона зникла.

Ця новина стала поширюватися містечками, від помешкання до помешкання, від крамниці до крамниці. Підливали олії у вогонь репортери: виявилось, що за тиждень до Анни зник іще один осейдж, Чарльз Вайтгорн. Дружиною привітного і дотепного тридцятирічного Вайтгорна була метиска – наполовину індіанка з племені чеснів. Місцева газета відзначила, що він «був популярним як серед білих, так і серед членів свого племені». 14 травня Чарльз пішов з дому, розташованого у півден-

но-західній частині резервації, у напрямку Пах'юски. Додому він не повернувся.

Та все ж Моллі поки не панікувала. Існувала ймовірність, що Анна вислизнула з будинку після того, як Брайан висадив її, і вирушила до Оклахома-Сіті, або й через кордон до сліпучо-яскравого Канзас-Сіті. Можливо, вона танцювала в одному з її улюблених джаз-клубів, не думаючи про переполох, спричинений її зникненням. А якби Анна й потрапила в біду, то зуміла б захистити себе: у своїй крокодиловій сумочці вона носила маленький револьвер. Скоро вона повернеться додому, запевняв Моллі Ернест.

Через тиждень після зникнення Анни один із нафтових робітників працював на пагорбі за милю на північ від Пах'юски. Раптом він помітив, що в чагарнику біля основи бурової вишки щось лежить. Робітник підійшов ближче. Це був гниючий труп, між його очима зяяли два кульові отвори. Жертву розстріляли впритул.

На схилі було спекотно, волого та шумно. Земля двигтіла від бурів, що вгризалися у вапнякову породу, підйомні крапи повертали пазуристі лапи туди-сюди. Люди зібралися навколо тіла. Воно вже розклалося, і встановити особу було неможливо. У кишені трупа виявився лист. Хтось витягнув його, розгорнув і прочитав: лист було адресовано Чарльзу Вайтгорну. Так вони й зрозуміли, що це був саме він.

Приблизно в той самий час інший чоловік зі своїм другом та сином-підлітком полював на білок біля струмка Трьох Миль, неподалік Ферфакса. Коли дорослі зупинилися, щоб напитися зі струмка, хлопець помітив білку і натиснув на гачок. Пролунав постріл, і він побачив, що влучив у білку. Нежива, вона впала за край ущелини. Хлопець побіг за нею, пробираючись по крутому порослому схилу

на дно ущелини. Повітря там було важчим, було чути плюскотіння струмка. Він знайшов білку, підняв її, і раптом пронизливо закричав: «Тату, тату!». Поки батько біг до нього, хлопчик вже забрався на скелю. Вказуючи на болотисте узбережжя струмка, він промовив: «Там мертва людина».

Там лежало здуте та напіврозкладене тіло, що колись мало належати американській індіанці. Вона лежала на спині, її волосся вимазалось у болоті, порожні очі дивились у небо. Труп поїдали черви.

Чоловіки та хлопчик поспішили геть з ущелини і погнали свій запряжений кіньми фургон через прерію, підіймаючи стовпи пилу. Прибувши на головну вулицю Ферфакса, вони не могли знайти жодного правоохоронця. Тому зупинилися біля факторії «Біг-Хілл» — великої крамниці, хазяїн якої надавав також і ритуальні послуги. Вони розповіли власнику Скотту Метісу про те, що сталося, він погукав свого трунаря, і той з кількома супровідниками вирушив до струмка. Вони перевернули тіло на сидіння фургона і мотузкою витягли його з ущелини. Тоді поклали тіло у дерев'яну скриню під тінню мерилендського дуба. Коли трунар покрив розпухлий труп шаром солі та льоду, він почав здуватися, неначе останні ознаки життя залишали його. Він намагався визначити, чи мертва жінка була Анною Браун, яку він раніше знав. «Тіло настільки розклалося і надулось, що ледь не вибухнуло, і запах від нього був жахливий, — згадував він пізніше. — Воно було чорне, як нігер».

Ніхто з чоловіків не зміг упізнати труп. Але Метіс, який займався фінансовими справами Анни, сконтактував з Моллі. Отож невдовзі вона з'явилась на чолі похмурої процесії, що рухалась у напрямку струмка. З нею разом ішли Ернест, Брайан, сестра Моллі Рита та чоловік Рити, Білл Сміт. За ними рушили й чимало інших. Хтось із них знав Анну, когось вабила хвороблива цікавість. Келсі Моррісон, один із найвідоміших у країні бутлегерів та продавців наркотиків, прийшов разом зі своєю жінкою-індіанкою.

Моллі та Рита підійшли ближче до тіла. Стояв задушливий сморід. Стерв'ятники нахабно кружляли в небі. Сестрам не вдалося розпізнати обличчя Анни — від нього мало що залишилося — але вони впізнали її ковдру та одяг, випраний Моллі під час їхньої останньої зустрічі. Тоді чоловік Рити, Білл, узяв палицю і відкрив її рота. Усі побачили золоті зуби. «Це справді Анна», — підтвердив Білл.

Рита почала плакати, і чоловік відвів її геть. Нарешті Моллі промовила «так», це була Анна. Моллі завжди вміла зберігати самовладання, і ось зараз вона поверталася додому разом з Ернестом, залишаючи позаду перший натяк на ті страшні майбутні події, що загрожували не лише її сім'ї, а й усьому її племені.